

การศึกษางานวิจัยด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของไทย ในรอบทศวรรษ (2537-2547) : แนวทางเพื่อการพัฒนาสู่ความยั่งยืน

อัศวิน แสงพิกุล

เป็นเวลากว่า 10 ปีแล้วที่แนวความคิดเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (ecotourism) ได้เข้ามามีบทบาทต่อการพัฒนาและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศ อีกทั้งมีส่วนช่วยทำให้เกิดการท่องเที่ยวทางเลือกใหม่ที่มุ่งเน้นการสร้างจิตสำนึกให้กับประชาชนและนักท่องเที่ยวในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม พร้อมกับเป็นการช่วยแก้ไขปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวแบบมวลชน (mass tourism) ซึ่งในปัจจุบัน การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นเรื่องที่คนทั่วโลกรวมทั้งประเทศไทยต่างให้ความสนใจและส่งเสริมการท่องเที่ยวรูปแบบนี้กันมากขึ้น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2545) ได้กำหนดความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไว้ว่า "การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบในแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ สิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยว โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องภายใต้การจัดการอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งเน้น

ให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน" องค์การการท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization) ได้คาดการณ์ว่ากระแสของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศยังคงจะได้รับความนิยมและเติบโตต่อไปเรื่อยๆในอนาคต เนื่องจากสังคมปัจจุบันได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งการท่องเที่ยวเชิงนิเวศถือได้ว่าเป็นรูปแบบหนึ่งที่สามารถนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนได้ เพราะเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงผลกระทบทั้งในเรื่องเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ในส่วนของประเทศไทยนั้น แนวความคิดเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้รับความสนใจจากภาครัฐและเอกชนเป็นระยะเวลามากกว่า 10 ปีแล้ว แต่แนวคิดนี้เริ่มมีบทบาทที่ชัดเจนมากขึ้น โดยเฉพาะหลังปี พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา ซึ่งรัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่างตระหนักถึงความสำคัญดังกล่าว และได้มีการจัดทำแผนงานส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประเทศอย่างจริงจัง เป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น โดยมีการกำหนดนโยบาย กลยุทธ์ และแผน

¹อาจารย์ประจำภาควิชาการท่องเที่ยวฯ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ : MBA, Southeastern Louisiana University, USA รายงานการวิจัยนี้ได้รับการคัดเลือกให้นำเสนอในการประชุมวิชาการด้านการท่องเที่ยว (Inter-University Conference) ครั้งที่ 15 ของสมาคมสถาบัน การศึกษาชั้นอุดมศึกษาแห่งภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (ASAIHL) ณ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช วันที่ 18 กรกฎาคม 2548

การปฏิบัติการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแห่งชาติขึ้น เพื่อเป็นการกำหนดทิศทางและแนวทางที่เหมาะสมกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประเทศต่อไป

ปัจจุบัน งานวิจัยด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้รับความสนใจจากหน่วยงานหลายๆฝ่าย ทั้งภาครัฐ เอกชน และสถาบันการศึกษา ที่ต่างให้ความสนใจทำการศึกษาวิจัยในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศกันมากขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา ข้อมูลงานวิจัยด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประเทศไทยยังไม่มีมีการสำรวจอย่างจริงจัง ทำให้ไม่สามารถทราบชัดเจนได้ว่างานวิจัยด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประเทศขณะนี้ไปในทิศทางใด มีการศึกษาวิจัยเรื่องใดมากน้อยเพียงใด หรือมีเรื่องใดบ้างที่ยังขาดแคลนและสมควรได้รับการส่งเสริมต่อไป และที่สำคัญ การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนจะเกิดขึ้นไม่ได้ หากผู้ที่เกี่ยวข้องยังขาดองค์ความรู้ต่างๆ ที่จำเป็นต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศ ซึ่งการสร้างองค์ความรู้ใหม่นั้น จำเป็นต้องอาศัยการเก็บรวบรวมฐานข้อมูลงานวิจัยที่มีอยู่ในปัจจุบันเพื่อใช้เป็นรากฐานในการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมสำหรับการพัฒนางานวิจัยของประเทศต่อไปในอนาคต

ผู้เขียนได้ทำวิจัยเรื่องการสำรวจงานวิจัยด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประเทศไทยในรอบทศวรรษ (2537-2547) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจและวิเคราะห์งานวิจัยด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประเทศไทยในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา เพื่อศึกษาแนวโน้มและทิศทางงานวิจัยด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประเทศไทย และ เพื่อเสนอแนะแนวการทำวิจัยด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เหมาะสมต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศไปสู่

ความยั่งยืน

ได้ศึกษางานวิจัยของสินธรวา คามดิษฐ์ และวิศรุต สุวรรณวิวก (2536) ในเรื่องการวิเคราะห์งานวิจัยของคณาจารย์สถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทย แล้วนำมาพัฒนารูปแบบให้เหมาะสมกับงานวิจัยในครั้งนี้ การเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการโดยตรวจสอบรายชื่องานวิจัยและงานวิทยานิพนธ์จากแหล่งข้อมูล 2 ประเภท คือ 1) รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการประมวลผลงานวิจัยเกี่ยวกับการท่องเที่ยวของประเทศไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2529 - 2544 โดยดวงใจ หล่อธนะวิชช์ (2541) และนฤตย์ นิ่มสมบูรณ์ (2545) จากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) และ 2) ฐานข้อมูลออนไลน์ (on-line database) ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ทั้งหน่วยงานของรัฐและเอกชน โดยฐานข้อมูลออนไลน์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูลครั้งนี้ ได้แก่ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยในประเทศไทยและสถาบันอุดมศึกษา สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย สำนักคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ ศูนย์ข้อมูลเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเครือข่ายมหาวิทยาลัยราชภัฏ หอสมุดแห่งชาติ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ผู้เขียนได้ทำการวิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ของข้อมูลแต่ละรายการ หากร้อยละ และวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสำหรับในส่วนของการวิเคราะห์เนื้อหา ผู้วิจัยได้ใช้กรอบแนวทางในการวิเคราะห์เนื้อหาจากองค์ประกอบหลักทั้ง 4 ด้านของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (ด้านพื้นที่ การจัดการอย่างยั่งยืน กิจกรรม และ

การมีส่วนร่วมของชุมชน) ที่กำหนดโดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2545) เพื่อใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์เนื้อหาจากรายงานการวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ข้อค้นพบจากงานวิจัยในครั้งนี้ พบว่า ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา คือ ระหว่าง ปี พ.ศ. 2537 – 2547 มีจำนวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ รวมทั้งสิ้น 293 เรื่อง โดยสามารถแบ่งประเภทงานวิจัย ออกเป็นตามปีที่ดำเนินการวิจัยเสร็จสิ้นได้ดังนี้

ตารางที่ 1 จำนวนงานวิจัยด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบ่งตามปีที่ดำเนินการวิจัยเสร็จสิ้น

ปี พ.ศ.	2537	2538	2539	2540	2541	2542	2543	2544	2545	2546	2547
จำนวนงานวิจัย	4	5	6	8	11	23	35	40	70	50	41
ร้อยละ	1.4%	1.7%	2.1%	2.9%	3.8%	7.6%	11.5%	13.8%	24.0%	17.2%	14.0%

วิเคราะห์ในรายละเอียดจากตารางที่ 1 พบว่า ในช่วงปี พ.ศ. 2537-2539 แนวความคิดเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในประเทศไทยยังอาจไม่ได้รับความสนใจมากนัก งานวิจัยส่วนใหญ่ในช่วงนี้จึงอาจยังไม่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยตรง และบางส่วนเป็นการวิจัยเพื่อการพัฒนาและอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากกว่า แต่ก็นับว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการวิจัยด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในช่วงต่อมา โดยมีข้อสังเกตว่างานวิจัยในช่วงนี้มักจะใช้คำว่า "การอนุรักษ์หรือการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์" มากกว่าคำว่า "การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ" เนื่องจากในช่วงดังกล่าว ยังไม่มีการให้คำนิยามและความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างเป็นทางการจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ต่อมาในช่วง ปี พ.ศ. 2540 – 2544 เริ่มมีการวิจัยในด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศกันมากขึ้น โดยงานวิจัยส่วนใหญ่มักจะใช้คำว่า "การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ" เป็นส่วนหนึ่งของชื่อเรื่องงานวิจัย เนื่องจากในช่วงนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้มีการ

นิยามคำศัพท์และความหมายของคำว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (ecotourism) อย่างเป็นทางการแล้ว พร้อมกับมีแผนงานส่งเสริมการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประเทศอย่างชัดเจน เป็นรูปธรรม ทำให้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้รับความสนใจเป็นอย่างมากจากหลายฝ่าย ทั้งภาครัฐ เอกชน และสถาบันการศึกษา จึงทำให้มีผู้สนใจศึกษาวิจัยในเรื่องนี้กันมากขึ้น และหัวข้อในการวิจัยเริ่มมีความหลากหลายมากขึ้นเช่นกัน ทั้งในด้านสิ่งแวดล้อม แหล่งท่องเที่ยว นักท่องเที่ยว ชุมชนท้องถิ่น รวมทั้ง ด้านการตลาดและภาคธุรกิจ

สำหรับในช่วงตั้งแต่ปี พ.ศ. 2545 เป็นต้นมา ซึ่งเป็นปีที่องค์การสหประชาชาติ (United Nations) และองค์การการท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization) ได้ประกาศให้ ปี 2545 เป็นปีแห่งการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนานาชาติ หรือ International Year of Ecotourism 2002 ทำให้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเริ่มเป็นที่รู้จักของคนทั่วโลกมากขึ้น และมีผู้สนใจศึกษาในเรื่องนี้กันมากขึ้นเช่น

กัน รวมทั้งในประเทศไทย ส่งผลทำให้จำนวนงานวิจัยด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในช่วงดังกล่าวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะปี 2545 มีจำนวนถึง 70 เรื่อง จากผลการวิจัย คาดว่าจำนวนงานวิจัยในอนาคตน่าจะมีเฉลี่ยปีละ 30-40 เรื่อง เนื่องจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศยังเป็นเรื่องที่หลายฝ่ายให้ความสำคัญ อีกทั้งยังเป็นหัวข้อที่มีขอบเขตนี้ออกกว้างขวางและเกี่ยวพันกับองค์ประกอบหลายส่วนในระบบการท่องเที่ยว ทั้งชุมชน เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม (Luck, 2002) และเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบ สามารถนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้ (ททท., 2545) ดังนั้น เรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงเป็นประเด็นที่หลายคนให้ความสนใจทั้งในปัจจุบันและอนาคต

งานวิจัยด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศส่วนใหญ่มุ่งเน้นศึกษาในเรื่องใดบ้าง ผลการวิจัย (ตารางที่ 2) ระบุว่างานวิจัยด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประเทศไทยในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา กว่าร้อยละ 40 มุ่งการศึกษาในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศกับการบริหารจัดการของชุมชนและการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น ซึ่งส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะเป็นเรื่องที่นักวิจัยมีความสนใจ หรือทำการศึกษาวิจัยตามความเชี่ยวชาญหรือตามสาขาที่นักวิจัยกำลังศึกษาอยู่ อีกทั้งนักวิจัยยังสามารถเลือกศึกษาเป็นกรณีศึกษา หรือเจาะจงเฉพาะพื้นที่หรือชุมชนได้ นอกจากนี้ งานวิจัยในกลุ่มนี้ยังมีอีกจำนวนหนึ่ง ประมาณ 40-50 เรื่อง ที่เป็นงานวิจัยเชิงนโยบายของหน่วยงานของที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวของ

ประเทศ เช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) หรือ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ที่ต้องการส่งเสริมงานวิจัยที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์และพัฒนาชุมชนท้องถิ่นได้ ซึ่งงานวิจัยเหล่านี้มีความสอดคล้องกับแนวคิดของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น โดยเป็นรูปแบบการวิจัยเพื่อท้องถิ่น ทำให้ประชาชนเกิดการเรียนรู้ร่วมกันและสามารถนำผลจากงานวิจัยไปใช้แก้ไขปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นในชุมชนของตนได้ โดยงานวิจัยเหล่านี้มีความสอดคล้องกับเป้าหมายของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับปัจจุบัน (ฉบับที่ 9: พ.ศ. 2545-2549) ที่มุ่งเน้นความสำคัญต่อการพัฒนาสังคมในระดับรากหญ้า (ชุมชนท้องถิ่น) โดยให้คนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้และการพัฒนา ซึ่งแนวโน้มของงานวิจัยในลักษณะนี้ จะมีจำนวนเพิ่มขึ้นในอนาคต

นอกจากนี้ ยังพบว่า งานวิจัยด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประเทศไทยในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา โดยเฉพาะช่วง 5-6 ปีหลัง เริ่มมีความหลากหลายมากขึ้น นอกเหนือจากหัวข้อในเรื่องชุมชนและท้องถิ่นแล้ว ยังมีการศึกษาวิจัยในเรื่องอื่นๆอีกหลายเรื่อง เช่น การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยว การศึกษาเรื่องการตลาด พฤติกรรมนักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว รวมถึง กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และ การเรียนรู้จากการสื่อความหมายจากธรรมชาติ เป็นต้น

ตารางที่ 2 จำนวนงานวิจัยด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบ่งตามหัวข้อที่ทำการศึกษา

หัวข้อที่ทำการศึกษา	จำนวนงานวิจัย (ร้อยละ)
1. การบริหารจัดการของชุมชน/ประชาชนท้องถิ่น (ธุรกิจชุมชน รูปแบบการท่องเที่ยว การจัดการ การส่งเสริม การพัฒนาชุมชน ฯลฯ)	75 (25.6%)
2. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศกับชุมชน/ประชาชนท้องถิ่น (ความคิดเห็น ทักษะคติ บทบาท การมีส่วนร่วม การเรียนรู้ศักยภาพชุมชน)	52 (17.7%)
3. การพัฒนา/การส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	30 (10.2%)
4. การศึกษาเพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	25 (8.5%)
5. นักท่องเที่ยว	20 (6.9%)
6. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศกับประชาชนทั่วไป/นักเรียน/นักศึกษา (ความคิดเห็น ทักษะคติ ความรู้ บทบาท พฤติกรรมการเดินทางท่องเที่ยว)	17 (5.8%)
7. กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	15 (5.1%)
8. มัคคุเทศก์	13 (4.4%)
9. การตลาด/ธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ/ผู้ประกอบการ	11 (3.7%)
10. การพัฒนามาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	8 (2.8%)
11. กฎหมาย	7 (2.4%)
12. หัวข้ออื่นๆ เช่น ผลกระทบ การฝึกอบรม การบริการ ฯลฯ	20 (6.9%)
รวม	293 (100%)

นอกจากนี้ หากแบ่งหมวดหมู่งานวิจัยข้างต้นออกตามองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตามหลักของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2545) ซึ่งได้กำหนดองค์ประกอบหลักที่สำคัญของการพัฒนาท่องเที่ยวเชิงนิเวศไว้ 4 ประการ ได้แก่ 1) ด้านพื้นที่ 2) ด้านการจัดการ 3) ด้านกิจกรรม และ 4) ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน จากผลการวิจัย (ตารางที่ 3) พบว่า งานวิจัยส่วนใหญ่ร้อยละ

43.5 จัดอยู่ในองค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนมากที่สุด ซึ่งถือว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ รองลงมาคือ ด้านพื้นที่หรือแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ร้อยละ 12.7 ด้านการจัดการอย่างยั่งยืน ร้อยละ 11.3 และด้านกิจกรรม ร้อยละ 9.3 ตามลำดับ ซึ่งสามองค์ประกอบหลังนี้ถือว่ามีจำนวนงานวิจัยไม่มากนักหากเทียบกับองค์ประกอบแรก (ด้านการมีส่วนร่วมของ

ชุมชน) ในส่วนที่เหลืออีกร้อยละ 23.2 เป็นงานทั่วไป พฤติกรรมนักท่องเที่ยว ด้านการตลาด ภาควิจัยเรื่องอื่นๆที่ไม่ได้จัดอยู่ในองค์ประกอบหลักของธุรกิจ เป็นต้น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เช่น ความรู้ ความคิดเห็น

ตารางที่ 3 จำนวนงานวิจัยด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบ่งตามองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	จำนวนงานวิจัย (ร้อยละ)
1. ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน (ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในท้องถิ่น)	127 (43.5%)
2. ด้านพื้นที่ (ทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ – แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ)	37 (12.7%)
3. ด้านการจัดการ (การจัดการสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน)	33 (11.3%)
4. ด้านกิจกรรม (รูปแบบและกิจกรรมการเรียนรู้เกี่ยวกับสภาพแวดล้อม)	28 (9.3%)
5. อื่นๆ (ความรู้ ความคิดเห็นทั่วไป นักท่องเที่ยว การตลาด ธุรกิจ ฯลฯ)	68 (23.2%)
รวม	293 (100%)

พื้นที่ใดของประเทศที่มีการทำวิจัยด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมากที่สุด จากผลการวิจัย (ตารางที่ 4) พบว่า ภาคเหนือเป็นพื้นที่ที่มีผู้สนใจทำการศึกษาวิจัยด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมากที่สุด รองลงมาคือ ภาคกลาง และภาคใต้ตามลำดับ โดยเหตุที่ภาคเหนือเป็นพื้นที่ที่มีการศึกษาวิจัยด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมากที่สุดอาจมีปัจจัยสนับสนุนหลายประการ เช่น ประการแรก ภาคเหนือเป็นภูมิภาคที่มีความอุดมสมบูรณ์และความสวยงามของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติมากที่สุดแห่งหนึ่งของประเทศ มีทรัพยากรทางธรรมชาติที่หลากหลาย มีอุทยานแห่งชาติหลายแห่ง รวมทั้งมีความโดดเด่นในเรื่องศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ประการที่สอง ภาค

เหนือเป็นที่ตั้งของจังหวัดท่องเที่ยวหลักและมีศักยภาพสูงหลายจังหวัด อาทิเช่น เชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน ตาก พิชณุโลก ลำปาง เพชรบูรณ์ ฯลฯ และ ประการที่สาม ในเขตภาคเหนือ มีสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาทั้งของรัฐและเอกชนจำนวนมากที่เปิดสอนด้านการท่องเที่ยว รวมทั้งหน่วยงานของรัฐต่างก็ให้ความสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่เขตนี้เนื่องจากมีศักยภาพสูงด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ดังนั้นจากปัจจัยดังกล่าวข้างต้น จึงอาจทำให้มีผู้สนใจทำการศึกษาเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ภาคเหนือมากกว่าภูมิภาคอื่นๆ

ตารางที่ 4 จำนวนงานวิจัยด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบ่งตามภูมิภาคที่ทำการศึกษา

ภูมิภาค	จำนวนงานวิจัย (ร้อยละ)
ภาคเหนือ (เชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน ฯลฯ)	117 (40.0%)
ภาคกลาง (กทม. กาญจนบุรี สุพรรณบุรี ฯลฯ)	61 (20.8%)
ภาคใต้ (นครศรีธรรมราช กระบี่ พัทลุง ฯลฯ)	55 (18.8%)
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (นครราชสีมา อุบลราชธานี มหาสารคาม ฯลฯ)	37 (12.6%)
ภาคตะวันออก (ปราจีนบุรี ระยอง จันทบุรี ฯลฯ)	13 (4.4%)
ไม่ระบุภาค (งานวิจัยทั่วไป)	10 (3.4%)
รวม	293 (100%)

หมายเหตุ: ภูมิภาคแบ่งตามเขตพื้นที่ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

การแบ่งงานวิจัยด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศออกเป็นงานวิจัยเชิงวิชาการและงานวิจัยเชิงนโยบาย งานวิจัยด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนอกจากจะแบ่งออกตามแบ่งตามหัวข้อที่ทำการศึกษาก็ยังแบ่งออกตามลักษณะของงานวิจัยและการนำไปใช้ประโยชน์ ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่งานวิจัยเชิงวิชาการ และงานวิจัยเชิงนโยบายเพื่อการวางแผนและพัฒนา (ตารางที่ 6)

งานวิจัยเชิงวิชาการ เป็นงานวิจัยด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ดำเนินการศึกษาโดยนักวิชาการ อาจารย์ หรือนักวิจัยในสถาบันการศึกษาต่างๆ หรืออาจเป็นงานวิจัยของนักวิจัยอิสระที่ไม่ได้สังกัดสถาบันการศึกษา ซึ่งงานวิจัยในกลุ่มนี้ส่วนใหญ่เป็นการศึกษาวิจัยตามความสนใจหรือตามสาขาที่เรียน

ของนักวิจัย หรือ อาจเป็นการศึกษาเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในทางใดทางหนึ่ง เช่น การเพิ่มพูนความรู้ให้กับตนเอง การใช้ประกอบการเรียนการสอน หรืออาจเป็นการศึกษาเพื่อค้นหาคำตอบสำหรับอธิบาย ปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว โดยวัตถุประสงค์ส่วนใหญ่ของงานวิจัยในกลุ่มนี้อาจไม่ได้มีจุดมุ่งหมายเพื่อต้องการนำผลการวิจัยไปใช้ในสถานการณ์จริง เพียงแต่เป็นการศึกษาเพื่อพัฒนาองค์ความรู้ให้กว้างขวางมากขึ้น งานวิจัยในกลุ่มนี้ ยังครอบคลุมถึงผลงานวิทยานิพนธ์ของนักศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษาในสถาบันการศึกษาต่างๆ ที่ผู้เรียนมีความสนใจและเลือกทำงานวิจัยด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สอดคล้องกับสาขาที่ตนกำลังเรียนอยู่ เช่น สาขาสิ่งแวดล้อม สาขาป่าไม้ การวางแผนและพัฒนาสิ่งแวดล้อม

บริหารธุรกิจ นิเทศศาสตร์ หรือ การท่องเที่ยว เป็น
ต้น ซึ่งโดยภาพรวมแล้ว งานวิจัยด้านการท่องเที่ยว
เชิงนิเวศของประเทศไทยจัดอยู่ในกลุ่มงานวิจัยเชิง
วิชาการมากที่สุด คือ มีจำนวน 218 เรื่อง จาก
จำนวนงานวิจัยทั้งหมด 293 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ
74.4

งานวิจัยเชิงนโยบายเพื่อการวางแผนและ
พัฒนา เป็นงานวิจัยด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่จัด
ทำขึ้นเพื่อต้องการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ใน
สถานการณ์จริงเพื่อการแก้ไขปัญหา การตัดสินใจ
หรือ เป็นแนวทางสำหรับการพัฒนาโครงการต่างๆ
ด้านการท่องเที่ยวของภาครัฐ งานวิจัยในกลุ่มนี้ ส่วน
ใหญ่เป็นงานวิจัยที่ดำเนินการโดยหน่วยงานของภาค
รัฐ เช่น กระทรวง กรม กอง หรือองค์กรที่ดูแล
กำกับด้านการท่องเที่ยวหรือแหล่งท่องเที่ยวของ
ประเทศ ซึ่งหน่วยงานเหล่านี้อาจเป็นผู้ทำการศึกษา
วิจัยเอง หรือในบางครั้ง อาจมอบหมายให้บุคคลอื่น
หน่วยงานต่างๆ หรือสถาบันการศึกษาเป็นผู้ทำการศึกษา
ศึกษาวิจัยแทน เพื่อต้องการนำผลการวิจัยไปใช้
ประโยชน์สำหรับการพัฒนาในด้านต่างๆ โดยหน่วย
งานของรัฐจะเป็นผู้สนับสนุนงบประมาณให้ แต่

อย่างไรก็ตาม พบว่า งานวิจัยในกลุ่มนี้มีจำนวนไม่
มากนัก คือ ประมาณ 75 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ
25.6

อย่างไรก็ดี งานวิจัยทั้งในเชิงวิชาการและ
เชิงนโยบาย ต่างก็มีคุณค่าในตัวเองและเป็นองค์
ความรู้พื้นฐานที่สำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว
ของประเทศให้ไปสู่ความยั่งยืนได้ เช่น งานวิจัยใน
เรื่องการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่
เหมาะสมกับชุมชน การให้ความรู้และการมีส่วนร่วม
ในการบริหารจัดการของประชาชนท้องถิ่น การ
พัฒนามาตรฐานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ แนวทาง
การอนุรักษ์และรักษาสภาพแวดล้อมของแหล่งท่อง
เที่ยว ฯลฯ ดังนั้น หากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเล็ง
เห็นถึงคุณค่าและประโยชน์ของงานวิจัยเหล่านี้และ
หาแนวทางในการนำองค์ความรู้จากงานวิจัยที่มีอยู่
มาใช้ให้เกิดประโยชน์ หรือเป็นแนวทางในแก้ไข
ปัญหา พัฒนา ปรับปรุง หรือ ส่งเสริมแผนงานของ
หน่วยงาน/องค์กร/ชุมชน ก็จะทำให้งานวิจัยด้าน
การท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้นเกิดคุณค่าและเป็น
ประโยชน์ต่อการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ

ตารางที่ 6 จำนวนงานวิจัยด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบ่งตามลักษณะของงานวิจัยและ
การนำไปใช้ประโยชน์

ลักษณะงานวิจัย	จำนวนเรื่อง (ร้อยละ)
เชิงวิชาการ (วิทยานิพนธ์และงานวิจัยทั่วไป)	218 (74.4%)
เชิงนโยบาย (เพื่อการวางแผนและพัฒนา)	75 (25.6%)
รวม	293 (100%)

ในส่วนนี้เป็นข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย เพื่อเป็นแนวทางสำหรับการทำวิจัยด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เหมาะสมต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศไปสู่ความยั่งยืน ซึ่งพอสรุปเป็นแนวทางที่สำคัญได้ดังนี้

ควรส่งเสริมงานวิจัยในลักษณะเชิงบูรณาการ งานวิจัยด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประเทศไทยส่วนใหญ่เป็นลักษณะการศึกษาวิจัยแบบแยกส่วน กล่าวคือ เป็นการศึกษาเฉพาะเรื่องเฉพาะพื้นที่หรือแหล่ง และเป็นการวิจัยตามสาขาหรือตามความสนใจของผู้วิจัยโดยไม่มีความต่อเนื่องเกี่ยวพันกัน ขาดความสัมพันธ์และความต่อเนื่องในด้านองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ทำให้ไม่สามารถนำองค์ความรู้จากงานวิจัยที่มีอยู่มาทำให้เกิดประโยชน์อย่างเต็มที่ ดังนั้น หากเราต้องการนำองค์ความรู้จากงานวิจัย (โดยเฉพาะงานวิจัยประเภทเชิงนโยบาย) ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาสังคมและประเทศชาติอย่างแท้จริงเพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมและสนับสนุนงานวิจัยในลักษณะเชิงบูรณาการ หรือ งานวิจัยที่มีความต่อเนื่องเกี่ยวพันกับงานวิจัยที่มีอยู่ เพื่อเป็นการพัฒนาองค์ความรู้รวมให้มากขึ้น (integrated knowledge) โดยมุ่งเน้นการสร้างองค์ความรู้ใหม่ให้เกิดขึ้นในหลายๆด้านเพื่อให้สอดคล้องและครอบคลุมองค์ประกอบของการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยอาจนำมาศึกษาพร้อมกันเป็นระบบ (whole system) และมองจากภาพรวมเพื่อให้เกิดความเชื่อมโยงต่อเนื่องเกี่ยวพันในแต่ละด้าน รวมทั้งควรมีการวางแผนและพัฒนา (โครงการงบประมาณ ทรัพยากร ฯลฯ) ร่วมกันของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องอย่างจริงจัง เพื่อให้งานวิจัยนั้นมีคุณค่า

และเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างแท้จริง

ควรเลือกหัวข้อวิจัยที่มีความกว้างขวาง หลากหลายและกระจายไปยังพื้นที่อื่นๆ เนื่องงานวิจัยส่วนใหญ่มุ่งเน้นการศึกษาในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวหลักเพียงไม่กี่แห่ง ไม่กระจายในพื้นที่อื่นๆที่มีศักยภาพ ดังนั้นควรส่งเสริมให้นักวิจัยและผู้ที่เกี่ยวข้องทำการศึกษาวิจัยในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาของตนเองให้มากขึ้น เพื่อให้งานวิจัยมีความกระจายและครอบคลุมพื้นที่ต่างๆทั่วประเทศ เป็นการเพิ่มศักยภาพและประโยชน์ของงานวิจัยที่อาจมีต่อการพัฒนาท้องถิ่นในอนาคตได้ โดยผู้ที่สนใจอาจเลือกศึกษาในเรื่องต่างๆในท้องถิ่นของตนเอง เช่น ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เหมาะสมกับชุมชน การศึกษาวัฒนธรรม/เอกลักษณ์ท้องถิ่น หรือ การศึกษาแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศภายในจังหวัดของตนเอง เป็นต้น

ควรส่งเสริมงานวิจัยด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้มีความเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวรูปแบบอื่นๆ เนื่องจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวและสามารถผสมผสานเข้ากับการท่องเที่ยวรูปแบบอื่นๆได้ ดังนั้นเพื่อส่งเสริมให้กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยวและประชาชนทั่วไป เราควรส่งเสริมงานวิจัยที่เป็นการศึกษาในด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สามารถเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวประเภทอื่นๆได้ เช่น การท่องเที่ยวแนวผจญภัย การท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หรือ การท่องเที่ยวแบบสัมผัสวัฒนธรรมชุมชน (home stay) เป็นต้น

ควรส่งเสริมงานวิจัยที่สอดคล้องกับหลัก
การของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เนื่องจาก
หลักของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมุ่งเน้นใน
การพัฒนา 4 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ ด้านพื้นที่
การบริหารจัดการอย่างยั่งยืน กิจกรรม และ การมี
ส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น (ททท. 2545) แต่
จากผลการวิจัยพบว่า งานวิจัยด้านการมีส่วนร่วม
ของประชาชนในท้องถิ่นมีจำนวนมากที่สุด รองลง
มา คือ ด้านพื้นที่และแหล่งท่องเที่ยว ในขณะที่
งานวิจัยในด้านการจัดการอย่างยั่งยืนและการ
กิจกรรมเชิงนิเวศที่เหมาะสมกับชุมชนยังมีอยู่ไม่มาก
นัก ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมให้มีการ
ทำวิจัยในด้านที่ยังขาดแคลนให้มีเพิ่มขึ้น เพื่อจะได้
องค์ความรู้ในด้านต่างๆของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
ที่ครบถ้วน สมบูรณ์ ซึ่งจะประโยชน์ต่อการ
พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประเทศไทยในอนาคต
ควรส่งเสริมให้มีการศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวเชิง
นิเวศทางทะเลให้มากขึ้น เนื่องจากประเทศไทยมี
พื้นที่ชายฝั่งทะเลยาวกว่า 1,000 กิโลเมตร และมี
อุทยานแห่งชาติทางทะเลหลายแห่ง แต่งานวิจัยเพื่อ
รองรับการพัฒนาในด้านนี้ยังมีอยู่น้อยมาก ดังนั้น
หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ทุนสนับสนุนงานวิจัยใน
ด้านนี้ให้มากขึ้น เช่น การศึกษารูปแบบการท่องเที่ยว
เชิงนิเวศทางทะเลที่เหมาะสม การอนุรักษ์
ทรัพยากรการท่องเที่ยวชายฝั่งทะเล การศึกษาขีด
ความสามารถในการรองรับของพื้นที่ ศักยภาพของ
แหล่งท่องเที่ยว หรือแนวทางการส่งเสริมกิจกรรม
การท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางทะเล เป็นต้น

ควรส่งเสริมงานวิจัยด้านการตลาดและ
มาตรฐานคุณภาพของสินค้าและบริการ งานวิจัย
ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประเทศไทยที่มีอยู่ใน
ปัจจุบัน ส่วนใหญ่มุ่งเน้นการศึกษาในด้านการพัฒนา

ชุมชนและการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น
เป็นหลัก ซึ่งก็สอดคล้องกับแนวคิดของการพัฒนา
อย่างยั่งยืนและนโยบายของรัฐที่ต้องการส่งเสริมใน
ประชาชนในท้องถิ่นมีบทบาทในการวางแผนและ
พัฒนาท้องถิ่นของตนเอง แต่อย่างไรก็ตาม ใน
ขณะที่ภาครัฐกำลังรณรงค์ส่งเสริมให้นักท่องเที่ยว
ต่างประเทศเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทย
แต่ทว่าองค์ความรู้ด้านการตลาดและพฤติกรรมนัก
ท่องเที่ยวยังมีอยู่จำกัด ดังนั้น เราควรส่งเสริมงาน
วิจัยด้านการตลาดให้มากขึ้น โดยมุ่งเน้นศึกษาใน
เรื่องนักท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่มที่มีความสนใจใน
กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เช่น นักท่องเที่ยว
ที่สนใจด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม นักท่องเที่ยว
เชิงสุขภาพ หรือนักท่องเที่ยวกลุ่มตลาดบน/คุณภาพ
นอกจากนี้ ควรส่งเสริมงานวิจัยด้านการพัฒนา
มาตรฐานคุณภาพของสินค้าและบริการสำหรับผู้
ประกอบการภาคธุรกิจด้วย เช่น การพัฒนารูปแบบ
ที่พักเชิงนิเวศที่เหมาะสม (ecolodge) หรือการจัด
มาตรฐานการนำเที่ยวเชิงนิเวศ (ecotour) เป็นต้น
แต่อย่างไรก็ตาม เพื่อให้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศของ
ประเทศไทยมีคุณภาพ ได้มาตรฐาน และสามารถ
ดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริม
งานวิจัยในเรื่องการจัดทำมาตรฐานการท่องเที่ยว
เชิงนิเวศในด้านต่างๆ ทั้งในด้านแหล่งท่องเที่ยว
สิ่งอำนวยความสะดวก การบริการ ความ
ปลอดภัย ตลอดจนควรศึกษาในเรื่องการกำหนดเขต
พื้นที่และกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เหมาะสม
ในแต่ละพื้นที่ด้วย

ควรพัฒนาระบบฐานข้อมูลงานวิจัยที่มี
ประสิทธิภาพ เนื่องจากการจัดเก็บรวบรวมข้อมูล
งานวิจัยด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประเทศไทย
ยังไม่มีระบบการจัดเก็บข้อมูลที่ดีพอ ไม่มีศูนย์กลาง

ข้อมูลที่สามารถจัดเก็บข้อมูลได้อย่างครบถ้วน สมบูรณ์ ทำให้ข้อมูลที่มีอยู่กระจุกกระจาย ข้ำซ้อน ไม่สามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็ม เป็นอุปสรรคต่อการนำความรู้ไปพัฒนาประเทศ ดังนั้น รัฐบาลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดสรรงบประมาณในการพัฒนาระบบฐานข้อมูลส่วนกลางของประเทศ เพื่อให้ผู้ที่สนใจสามารถเข้าถึงฐานข้อมูลได้ง่าย สะดวก รวดเร็ว ได้ข้อมูลครบถ้วน และนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์หรือเพื่อการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ควรส่งเสริมการทำวิจัยตามแนวทางของภาครัฐ เนื่องจากงานวิจัยบางส่วน ผู้วิจัยยังไม่มีแนวทางในการทำวิจัยที่ชัดเจน ส่วนใหญ่ทำการวิจัยตามความต้องการหรือความสนใจของตนเอง ซึ่งทำให้งานวิจัยที่มีอยู่ไม่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มที่และไม่สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนา งานวิจัยของประเทศ ดังนั้น นักวิจัยอาจเลือกศึกษาในหัวข้อหรือขอบเขตการวิจัยตามกรอบแนวทางที่ภาครัฐได้กำหนดไว้เพื่อเป็นประโยชน์ในการ นำนโยบายของภาครัฐลงสู่การปฏิบัติ เช่น แนวทางการวิจัยการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 ปี (ททท., 2545) แผนปฏิบัติการการท่องเที่ยวแห่งชาติ (ททท., มปป.) หรือ แผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา เป็น

ต้น ซึ่งแนวทางเหล่านี้จะเป็นประโยชน์ต่อนักวิจัย ที่สนใจการทำวิจัยด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอนาคต

ควรส่งเสริมให้มีการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ให้มากขึ้น การศึกษาวิจัยด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะไม่มีคุณค่าหรือเกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ หากผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย (ชุมชน องค์กรท้องถิ่น ภาครัฐ เอกชน) ไม่ได้รับทราบข้อมูลข่าวสาร ไม่เห็นคุณค่าของงานวิจัย และไม่สามารถนำผลการวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์ กล่าวคือ ขณะนี้เรา มีงานวิจัยที่มีคุณค่าและเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศ (research supply) เกือบถึง 300 เรื่อง แต่เรายังไม่มีการนำผลการวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างเต็มที่จากกลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้อง (research demand and implementation) ดังนั้น สิ่งที่เราควรทำคือ ควรสนับสนุนให้มีการวิจัยเชิงพัฒนาให้มากขึ้น (research & development) กล่าวคือ ควรมีทั้งการทำวิจัยและการพัฒนาเพื่อจะได้ นำผลการวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในทางปฏิบัติ พร้อมทั้งควรประชาสัมพันธ์ และส่งเสริมให้ผู้ที่มีส่วนได้เสีย (stakeholders) ได้รับทราบ เข้าใจ เห็นถึงผลประโยชน์ของงานวิจัย และสามารถนำผลการวิจัยที่มีอยู่ไปปรับประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น หรือหน่วยงานของตน

บรรณานุกรม

- การดำเนินการเพื่อกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. (2540). กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย.
- ดวงใจ หล่อธนะวิชช์. (2541). ประมวลผลงานวิจัยด้านการท่องเที่ยวของประเทศไทย พ.ศ. 2529 - 2539. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- นฤชัย นิ่มสมบูรณ์. (2545). ประมวลผลงานวิจัยด้านการท่องเที่ยวของประเทศไทย พ.ศ. 2540 - 2544. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- แผนปฏิบัติการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแห่งชาติ. (2544). กรุงเทพฯ : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- รายงานฉบับสมบูรณ์ : การทบทวนและจัดทำแผนปฏิบัติการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแห่งชาติ พ.ศ. 2548-2549. (2547). กรุงเทพฯ : คณะอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและการบริการ มหาวิทยาลัยรังสิต.
- สรุปนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. (2540). กรุงเทพฯ : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- สินธรา คานดิษฐ์ และวิศรุต สุวรรณวิเวก. (2536). การวิเคราะห์งานวิจัยของคณาจารย์สถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทย. กรุงเทพฯ : คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- เอกสารการประชุมเชิงปฏิบัติการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศภายใต้การส่งเสริมและพัฒนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 2545. (2545). กรุงเทพฯ : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- เอกสารประกอบการประชุมประจำปี 2546 : การพัฒนาที่ยั่งยืนในบริบทไทย. (2546). กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- Dymond, S. (1997). Indicators of Sustainable Tourism in New Zealand: A Local Government Perspective. *Journal of Sustainable Tourism*, 5, 4, pp.279-293.
- Keyser, Heidi. (2002). *Tourism Development*. Cape Town : Oxford University Press.
- Lane, B. (1994). Sustainable Rural Tourism Strategies : A Tool for Development and Conservation. *Journal of Sustainable Tourism*, 2, 1, pp.102-111.
- Luck, M. (2002). Looking into the Future of Ecotourism and Sustainable Tourism. *Current Issues in Tourism*, 5, 3, pp.371-374.